MALTA

QORTI CIVILI

PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF

JOSEPH ZAMMIT MC KEON

Seduta tat-30 ta' Settembru, 2014

Citazzjoni Numru. 364/2013

Mario Vella (ID 160365M) u Frances Vella (ID 692259M)

kontra

Malta Industrial Parks Limited (C28965) fil-kwalita` taghha ta` amministratur tal-beni tal-Gvern ta` Malta in forza ta` Kapitolu 169 tal-Ligijiet ta` Malta u l-Avviz Legali 360/04 u l-Avviz Legali 361/04

Il-Qorti :

I. <u>Preliminari</u>

Rat ir-<u>rikors guramentat</u> prezentat fis-<u>16 ta` April 2014</u> li jaqra :-

1. Illi l-kontendenti ffirmaw konvenju mal-Kummissarju tal-Artijiet fl-1 ta` Frar 2005 fejn huwa obbliga ruhu li jikkoncedi b`titolu ta` enfitewsi temporanju ghal hamsa u sittin (65) sena dekorribbli mill-gurnata tal-att finali a favur tar-rikorrenti li ppromettew u obbligaw ruhhom li jakkwistaw bl-istess titolu ta` cens temporanju l-fond minghajr l-arja tieghu li ghad irid jinbena numru tnejn u erbghin (42) fil-"Crafts Village", Ta` Qali, Limiti ta` Attard, li ghandu 'footprint' ta` mija u hamsa u ghoxrin punt decimali wiehed hamsa (125.15) metri kwadri skont l-anness konvenju li qieghed jigi mmarkat bhala Dok A.

2. Illi tali koncezzjoni kellha ssir versu c-cens annwu u temporanju ta` tlett mija u hamsa u sbeghin (LM375) pagabbli kull sitt xhur bil-quddiem.

3. Illi l-kuntratt finali kellu jsir sal-20 ta` Awwissu 2009 pero` l-konvenju baqa` jiggedded, fil-fatt iggedded sal-31 ta` Marzu 2013 kif jirrizulta mill-annessi skritturi (Dok B sa J).

4. Illi r-rikorrenti kienu jikkwalifikaw ghal din il-proprjeta` minhabba li l-attivita` tal-istess hija l-manifattura ta` artiggjanat u specifikament il-manifattura ta` wood turning u sculpturing.

5. Illi fil-15 ta` Marzu 2013 l-atturi pprezentaw ittra ufficjali nru 769/13 li biha nterpellaw lill-intimati jersqu ghall-att finali (Dok K).

6. Illi nonostante li l-intimati kienu debitament interpellati sabiex jersqu ghall-att finali wara l-imsemmi konvenju, huma baqghu inadempjenti.

7. Illi ghalhekk kellha ssir din il-kawza.

Ghaldaqstant l-esponenti jitolbu umilment li din l-Onorabbli Qorti joghgobha :-

1. Tordna lill-intimati jersqu ghall-att finali wara konvenju mal-Kummissarju tal-Artijiet fl-1 ta` Frar 2005 fejn huwa obbliga ruhu li jikkoncedi b`titolu ta` enfitewsi temporanju ghalhamsa u sittin (65) sena dekorribbli mill-gurnata tal-att finali a favur tar-rikorrenti li ppromettew u obbligaw ruhhom li jakkwistaw bl-istess titolu ta` cens temporanju l-fond minghajr l-arja tieghu li ghad irid jinbena numru tnejn u erbghin (42) fil-"Crafts Village" Ta` Qali, Limiti ta` Attard, li ghandu 'footprint' ta` mija u hamsa u ghoxrin punt decimali wiehed hamsa (125.15) metri kwadri ;

2. Tinnomina nutar pubbliku biex jircievi l-att relattiv ;

3. Tinnomina kuraturi biex jirrapprezentaw lill-intimati fuq l-att finali fl-eventwali kontumacja tal-istess intimati ;

4. F`kaz li l-konvenuti ma jkunux jistghu jwettqu l-obbligazzjonijiet kollha minnhom assunti fl-imsemmi konvenju tal-1 ta` Frar 2005, tiddikjara illi r-rikorrenti sofrew danni li ghalihom huma responsabbli l-intimati ;

5. U tillikwida dawn id-danni hekk sofferti mir-rikorrenti occorrendo bl-opera ta` periti nominandi ;

6. Tikkundanna lill-intimati jhallsu d-danni hekk likwidati.

Bl-ispejjez, inkluzi tal-ittra ufficjali nru 769/13 u l-intimati minn issa ngunti in subizzjoni.

Rat il-lista tax-xhieda ndikati mill-atturi u l-elenku ta` dokumenti li kienu prezentati mar-rikors guramentat.

Rat ir-risposta guramentata prezentata fit-22 ta` Mejju 2014 li taqra hekk :–

Dikjarazzjoni tal-Fatti

1. Illi l-atturi kienu resqu ghal att ta` konvenju mal-Kummissarju tal-Artijiet li permezz tieghu s-sid ossia l-Kummissarju tal-Artijiet kien obbliga ruhu li jikkoncedi porzjon art gewwa Ta` Qali Crafts Village, limiti ta` H`Attard, lill-atturi b`titolu ta` enfitewsi temporanja, u dan versu l-annwu canone u taht il-pattijiet u kundizzjonijiet hemm pattwiti. Kopja tal-att ta` konvenju de quo giet esebita mar-rikors guramentat u tali konvenju gie mgedded diversi drabi ;

2. Illi fost il-kundizzjonijiet tal-konvenju kien hemm klawsola li tirreferi kwalsiasi kontroversja li tista` tirrizulta ghal arbitragg ;

3. Illi permezz ta` ordni maghmul skont id-disposizzjonijiet tal-Ordinanza dwar il-Kummissarju tal-Artijiet (Kap. 169), is-socjeta` esponenti assumiet l-obbligi dwar amministrazzjoni ta` Ta` Qali Crafts Village minflok il-Kummissarju tal-Artijiet ;

4. Illi l-konvenju de quo jirreferi ghal proprjeta` li ghad trid tinbena u li ghadha ma nbnietx u dan peress li fil-mori tal-konvenju nbidlet il-policy tal-Gvern dwar Ta` Qali Crafts Village ;

5. Illi madankollu, l-atturi nghataw possibilitajiet ohra sabiex jizviluppaw in-negozji taghhom gewwa Ta` Qali Crafts Village ;

6. Illi sa fejn taf l-esponenti l-atturi ma sofrew l-ebda danni b`rizultat tal-fatt li l-koncessjoni enfitewtika ma saritx.

<u>*Eccezzjonijiet*</u>

Tant dikjarat, is-socjeta` esponenti eccepixxi dan li gej :-

1. Preliminarjament, in-nuqqas ta` gurisdizzjoni ta` din l-Onorabbli Qorti stante li l-konvenju mertu tal-kawza jipprovdi li kwalunkwe talba, kontroversja jew tilwim ghandhom jigi decizi b`arbitragg skont ir-regoli tac-Centru Malti tal-Arbitragg ;

2. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, illi l-azzjoni attrici kif postulata, u senjatament l-ewwel tliet talbiet attrici, ma tistax tirnexxi stante li l-fattispecje tal-obligazzjoni tirrigwarda fond li "ghad irid jinbena" ;

3. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, illi wara li sar il-konvenju de quo, kien hemm bdil fil-pjani tal-Gvern fir-rigward ta` Ta` Qali Crafts Village u kwindi s-socjeta` esponenti ma tistax tmexxi bil-konvenju de quo mal-atturi biss ;

4. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, illi l-atturi ma sofrew ebda danni u dan kif ser jigi ppruvat fil-mori tal-kawza;

5. Subordinatament u minghajr pregudizzju ghall-premess, illi l-azzjoni attrici mhux mistoqqa la fid-dritt u lanqas fil-fatt.

Rat il-lista tax-xhieda ndikati mill-kumpannija konvenuta.

Rat il-verbal tal-udjenza tat-3 ta` Gunju 2013. F`din l-udjenza, il-Qorti tat direzzjoni fis-sens illi kellha tigi trattata u deciza l-ewwel eccezzjoni preliminari.

Rat il-verbal tal-udjenza tal-10 ta` Ottubru 2013.

Semghet ix-xiehda tal-attur fl-istess udjenza.

Rat in-nota b`dokument li pprezentaw l-atturi fis-16 ta` Ottubru 2013.

Rat in-noti ta` osservazzjonijiet tal-partijiet.

Semghet is-sottomissjonijiet tal-ahhar li ghamlu d-difensuri tal-partijiet fl-udjenza tat-12 ta` Dicembru 2013.

Rat id-digriet li l-Qorti tat fl-istess udjenza fejn halliet il-kawza ghas-sentenza.

Rat l-atti l-ohra tal-kawza.

Ikkunsidrat :

II. <u>Ix-xiehda tal-attur</u>

<u>Mario Vella</u> xehed illi l-konvenju mertu ta` din il-kawza kien ilu jiggedded kull sitt xhur mill-2005 fuq talba tal-kumpannija konvenuta ("MIP"). Fl-2011 saret laqgha fejn rapprezentanti ta` MIP qalu li kienu lesti jipprovdu l-art, pero` ma riedux jaghmlu l-bini. Wara tmien snin, il-valur tal-art kien ghola ; l-istess l-ispejjez.

Fil-**kontroezami**, l-attur xehed illi meta kien jiltaqa` ma` rapprezentanti ta` MIP kemm-il darba qalilhom li jekk ma kienux sejrin jaghmlu l-kuntratt kien se jmexxi b`kawza. Qatt ma semmielhom li minflok kawza jsir arbitragg. Kienu jghidulu li ma kienux sejrin jibnu l-art izda fl-istess waqt qatt ma taw cans lilu biex jibni.

Ikkunsidrat :

III. Il-klawsola arbitrali

Ftit kienu d-dokumenti li pprezentaw il-partijiet. Dwar id-dokumenti esebiti, il-Qorti ma rriskontrat l-ebda kontestazzjoni jew riservi.

Il-Qorti hija tal-fehma illi mid-dokumenti prezentati, dak rilevanti ghas-sentenza tal-lum huwa l-konvenju tal-1 ta` Frar 2005 (Dok A) hekk kif imgedded minn zmien ghal zmien.

Dejjem ghall-fini tal-pronunzjament tal-lum, minn Dok A, il-klawsola rilevanti hija dik li tinsab fil-pagna a fol 11 li taqra hekk :-

(xxv) Kwalunkwe talba, kontroversja jew tilwim li johorgu minn jew li ghandhom x`jaqsmu ma` dan il-konvenju jew il-kuntratt finali jew inkella ksur, it-tmiem jew l-invalidita` tal-istess konvenju jew kuntratt ghandhom jigu decizi b`arbitragg skond ir-regoli ta` Centru dwar l-Arbitragg ta` Malta kif ikun in forza f`dak il-mument :

(a) f`kull kaz ikun mahtur arbitru wiehed ;

(b) l-arbitragg isir f`Malta u l-proceduri jsiru bl-ilsien Malti ;

(c) il-ligi li tapplika hija l-ligi Maltija.

Fil-kaz ta` kwalunkwe talba, kontroversja jew tilwim fir-rigward tal-konvenju m`ghandux ikun hemm appell filwaqt li fil-kaz ta` kwalunmkwe talba, kontroversja jew tilwim fir-rigward tral-kuntratt finali ghandu jkun hemm dritt ta` appell.

Ikkunsidrat :

IV. <u>Sottomissjonijiet fil-qosor</u>

1) <u>Il-konvenuta</u>

L-atturi pprezentaw ittri ufficjali ghall-fini tal-Art 1357(2) tal-Kap 16. Wara t-tieni ittra ufficjali, saret il-kawza tal-lum. Skond il-konvenuta, il-Kap 387 (u cioe` l-Att dwar l-Arbitragg) ma jghidx illi azzjoni skond l-Art 1357(2) ma tistax tigi ntavolata permezz ta` arbitragg. Anzi l-attrici tafferma li l-arbitragg huwa ammess ghall-fini tal-Art 1357(2). Il-konvenuta taghmel riferenza ghall-Art 15(6) tal-Kap 387 fejn l-uniku tilwim li huwa eskluz minn procediment ta` arbitragg huma kwistjonijiet dwar l-istat civili tal-persuni, inkluz dak li ghandu x`jaqsam mas-separazzjoni personali, id-divorzju jew l-annullament taz-zwieg. <u>In linea generali</u>, procediment ta` arbitragg jitqies illi beda jsehh meta l-avviz ta` arbitragg jasal ghand l-intimat ; pero` fil-kaz ta` azzjoni skond l-Art 1357(2), il-procediment ta` arbitragg jitqies li nbeda mal-presentata tal-avviz ta` arbitragg ghand ir-Registratur [Art 17(2) tal-Kap 387]. Il-konvenut tissottometti wkoll illi l-atturi ma qanqlu l-ebda kwistjoni dwar il-validita`, l-applikazzjoni jew l-effikacja tal-klawsola arbitrali ghall-konvenju de quo.

2) **<u>L-atturi</u>**

L-Art 742(3) tal-Kap 12, skond il-gurisprudenza taghna, jirrikonoxxi lill-qrati ordinarji l-kompetenza biex iqisu u jiddecidu kwistjoni bhal din tal-lum. L-atturi jikkontendu illi huma rrinunzjaw ghall-klawsola arbitrali u minflok marru ghal azzjoni quddiem il-qrati ordinarji. Ma kien hemm xejn fatali fl-imgieba taghhom ; fatali kien pero` l-mod kif wiegbet il-konvenuta ghall-azzjoni attrici. Infatti l-atturi jsostnu li rinfaccjata bil-kawza tal-lum, il-konvenuta kellha rimedju specifiku skond l-Art 15(3) tal-Kap 387 pero` ma rrikorrietx ghalih. Bl-ghazla li ghamlet il-konvenuta illi eccepiet in-nuqqas ta` gurisdizzjoni ta` l-Qorti, il-konvenuta giet li hi wkoll rrinunzjat, implicitament, ghall-klawsola arbitrali. Li kellha taghmel il-konvenuta ma kienx illi teccepixxi n-nuqqas ta` gurisdizzjoni tal-qorti izda li titlob li jieqaf il-procedura quddiem il-qorti kif previst mill-Art 15(3). Dwar il-kontenut tal-konvenju ma hemm l-ebda divergenza jew tilwima, allura mhuwiex dan kaz li kellha tidhol fis-sehh il-klawsola arbitrali. B`li talbu l-atturi bil-kawza tal-lum kien l-infurzar ta` l-konvenju. Li kieku l-konvenju kien "**in forse**", is-sitwazzjoni kienet tkun diversa.

Ikkunsidrat :

V. <u>Risultanzi</u>

Fis-sentenza taghha tal-5 ta` Ottubru 1998 fil-kawza "**<u>Beacom et vs Spiteri Staines</u>**", il-Qorti tal-Appell qalet hekk –

"Il-principju kardinali li jirregola l-istitut tal-kuntratti jibqa` dejjem dak li l-vinkolu kontrattwali ghandu jigi rispettat u li hi l-volonta` tal-kontraenti kif espressa fil-konvenzjoni li kellha tipprevali u trid tigi osservata. Pacta sunt servanda".

Fin-noti tieghu dwar id-Dritt Civili (1978 – Pg 287), il-**Prof V. Caruana Galizia** jghid –

"Contracts entered into according to law have the force of law with respect to the parties. They bind the parties reciprocally in the same way as the law binds all citizens. This principle is based on the theory of the autonomy of the will, which on its own creates rights and obligations … (omissis).

Contract is therefore law for the parties, and just as a law may derogate another law, so may a contract, which may be considered as private law, derogate ordinary law : `dispositio hominis tollit dispositionem legis`. The contracting parties may by their agreement, i.e. by the contractual rule established by them, derogate the legal rule, both by substituting another rule or by not substituting anything ; and they may do so as long as the prohitibition of the law, or public policy or morality is not an obstacle."

In omagg ghal dawn il-principji, il-Qrati taghna accettaw il-validita` ta` klawsoli arbitrali meta kienu certi li l-ghazla tal-mod kif kellha tkun determinata kwistjoni bejn il-partijiet kienet tabilhaqq tirrifletti r-rieda taghhom skond il-ftehim ta` bejniethom (Appell Civili – **"Foster vs Gatt"** – 27 ta` Gunju 1924 – Vol.XXX.I.1071 ; u qabel din, is-sentenza riportata fil-**Kollezz. Vol. XXIV.I.1067** ; ara wkoll - Appell Kummercjali : "**Vella vs Mamo noe**" : 13 ta` Ottubru 1994 ; u PA/FS : "**Grech vs Cutajar et**" : 1 ta` Dicembru 2008). Dan premess tibqa` valida l-linja ta` principju, anke din traccjata mill-Qrati taghna, li "*qualunque clausola di derogazione della giurisdizione dei tribunali locali e` di stretta interpretazione, per cui in caso di dubbio se fosse intesa o meno tra le parti si deve decidere per la negativa.*" (ara – Appell Civili – "**Pisani vs Consiglio noe"** – 15 ta` Gunju 1931 ; u Appell Civili – **"Bellizzi noe vs Debono noe"** – 25 ta` Gunju 1937).

Fil-kaz tal-lum, il-**validita**` tal-klawsola arbitrali mhijiex kontestata.

Il-vera kwistjonijiet huma tlieta :

<u>fl-ewwel lok</u> - setghux l-atturi jirrikorru ghall-qrati ordinarji meta l-patt mal-konvenuta kien jikkontempla li kontroversji bejn il-partijiet jigu decizi b`arbitragg ;

<u>fit-tieni lok</u> - kenitx proceduralment korretta l-konvenuta meta rinfaccjata bil-kawza tal-atturi minflok arbitragg wiegbet billi eccepiet in-nuqqas ta` gurisdizzjoni tal-qorti minflok irrikorriet biex jieqaf il-procediment quddiem il-qorti sabiex isir arbitragg ; u

<u>fit-tielet lok</u> - bil-fatt li l-konvenuta ma nsistietx fuq l-arbitragg, ghandux ifisser li l-konvenuta accettat il-gurisdizzjoni tal-qorti u b`hekk tacitament rrinunzjat ghall-klawsola arbitrali.

<u>Dwar l-ewwel kwistjoni</u>, kif diga` rajna, il-principju tal-eskluzjoni tal-gurisdizzjoni tal-qrati ordinarji huwa accettat u rispettat inkwantu dan huwa espressjoni tal-volonta` tal-kontraenti li ghal kull fini u effett tal-ligi jammonta ghal-ligi bejn l-istess partijiet. B`dana kollu hemm cirkostanzi meta, bl-agir ta` parti, id-dritt tal-parti l-ohra li tottjeni sodisfazzjon ghall-pretensjonijiet taghha permezz tal-intervent tal-arbitri skond ma jkun provdut fil-kuntratt jigi stultifikat. F`cirkostanzi bhal dawn, il-Qrati sostnew li l-parti interessata ghandha dritt li tirrikorri lill-Qorti. Riferibbilment ghall-fattispeci tal-kaz tal-lum, mhijiex kondivisa minn din il-Qorti l-fehma tal-atturi illi huma kellhom ghazla li ma jmorrux arbitragg ghaliex bejn il-partijiet ma kienx hemm *talba, kontroversja jew tilwim li johorgu minn jew li ghandhom x`jaqsmu* mal-konvenju de quo. L-atturi qeghdin jinterpretaw dik il-klawsola bhala applikabbli biss meta l-validita` tal-konvenju tkun kontestata. Il-Qorti ma taqbilx. Il-klawsola hija wiesgha bizzejjed biex tkopri *kwalunkwe talba, kontroversja jew tilwim.* Skond ix-xiehda tal-attur, il-Qorti ssib li certament hemm almenu *kontroversja* bejn il-partijiet fis-sens illi minn naha wahda l-atturi riedu li l-konvenuta tersaq ghall-att finali u mhux tibqa` titlob it-tigdid tal-konvenju, mentri l-konvenuta riedet tinsisti fuq tigdid tal-konvenju, u mhux il-konkluzjoni tal-kuntratt ghaliex il-*policy* tal-Gvern kienet inbidlet. Min-naha wahda l-atturi jikkontendu li bidla fil-*policy* ma twarrabx l-infurzar tal-konvenju, min-naha ohra, l-konvenuta tghid li din il-bidla ghandha effett. Mela bejn il-partijiet hemm *kontroversja*, u ghalhekk il-kwistjoni mhijiex biss wahda ta` enforzar ta` konvenju validu. Fil-fehma konsiderata tal-Qorti, ladarba *pacta sunt servanda,* l-atturi kellhom *in primis* imorru ghall-arbitragg mhux ghal kawza quddiem il-qrati ordinarji.

Dan premess, il-konsiderazzjonijiet li ghadha kif ghamlet il-Qorti dwar il-perkors maghzul mill-atturi mhux necessarjament ifisser li l-eccezzjoni tal-gurisdizzjoni ghandha tintlaqa`. Hemm konsiderazzjonijiet ohra li l-Qorti trid tqis qabel tiddikjara li m`ghandhiex gurisdizzjoni biex tisma` u tiddeciedi l-kawza. U dawn il-fatturi – *over and above* dak li ftehmu l-partijiet - tahseb ghalihom il-ligi stess bl-Art 742(3) tal-Kap 12 u l-Art 15(3) tal-Kap 387 li jridu jinqraw flimkien.

F`dan il-kuntest tinsorgi **t-tieni kwistjoni** : rinfaccjata kif inhi b`kawza biex jigi enforzat il-konvenju, minkejja l-klawsola arbitrali, kenitx obbligata l-konvenuta titlob *a tempo vergine* li tieqaf il-kawza biex tigi nfurzata l-klawsola arbitrali, sabiex b`hekk twarrab kull kwistjoni ta` sottomissjoni (*submission*) ghall-gurisdizzjoni tal-qrati ordinarji.

L-**Art 742 tal-Kap 12** jirregola l-gurisdizzjoni tal-qrati taghna. Meta d-disposizzjoni kienet emendata bl-Art 283 tal-Att XXIV tal-1995 kien introdott *inter alia* s-subinciz (3) li jaqra hekk –

(3) Il-gurisdizzjoni tal-qrati ta` kompetenza civili mhijiex eskluza mill-fatt li jkun hemm xi ftehim ta` arbitragg bejn il-partijiet, sew jekk il-procedimenti ta` arbitragg ikunu nbdew jew le, f`liema kaz il-qorti, bla hsara ghad-disposizzjonijiet ta` kull ligi li tirregola l-arbitragg, ghandha twaqqaf il-procedimenti minghajr pregudizzju ghad-disposizzjonijiet tas-subartikolu (4) u ghas-setgha li ghandha l-qorti li taghti kull ordni jew direttiva.

Kif diga` kien osservat, anke qabel l-emendi tal-1995, il-qrati taghna hadu linja fis-sens illi ghalkemm jirrispettaw il-klawsoli arbitrali, huma kellhom gurisdizzjoni konkorrenti bid-dritt li jissindakaw l-ezekuzzjoni tal-klawsoli arbitrali (Qorti tal-Appell : "**Xuereb vs Accountant General**" : 28 ta` Frar 1997 ; u PA/GCD : "**Cefai noe vs Valletta Freight Services Limited**") Dan ifisser illi bl-emendi tal-1995, dak li kien fil-prattika kien isir mill-qrati taghna sar ligi.

Dwar it-tifsira ta` l-Art 742(3) tal-Kap 12, il-Qorti tal-Appell fis-sentenza taghha tal-4 ta` Mejju 1998 fil-kawza "**Camilleri vs Zammit noe**" qalet hekk –

... il-ligi (fl-artikolu 742(3) kif emendat) riedet li jigi assigurat li l-gurisdizzjoni tal-qorti ta` kompetenza civili ma tkunx eskluza mill-fatt biss li jkun hemm xi ftehim ta` arbitragg bejn il-partijiet. Riedet allura tassigura li l-qrati civili jkunu jistghu u jkollhom il-kompetenza li jissindikaw il-validita` ta` tali ftehim ta` arbitragg, li kellhom id-dritt li jirregolaw il-proceduri skont kif trid il-ligi u anke li jkollhom il-kompetenza u l-gurisdizzjoni li jassiguraw l-ezegwibilita` tad-decizjonijiet arbitrali permezz ta` atti u mandat kawtelatorji, kif ukoll atti u mandati ezekuttivi. Dan ifisser illi d-disposizzjoniji 742(3) ma kenitx intiza biex tinnewtralizza l-effikacja ta` klawsola arbitrali, imma intiza biss biex tassigura li jkunu l-qrati civili li jkollhom il-gurisdizzjoni li jirregolaw il-mod kif tali klawsoli arbitrali kellhom jigu mhaddma u dana billi jkollhom il-poter li jaghmlu tajjeb u jaghtu direttivi fil-kaz li jkun hemm lakuni jew diffikultajiet fil-mod kif tali klawsoli kellhom jigu proceduralment imhaddma fil-prattika (enfasi u sottolinear ta` din il-qorti) [ara wkoll – **"Malta Shipyards Ltd. vs VPJ Ltd"** deciza mill-Qorti tal-Appell fid-9 ta` Novembru 2012].

Rilevanti ghat-tieni kwistjoni huwa l-**Art 15(3) tal-Kap 387** li jaqra hekk :-

Minkejja kull disposizzjoni li hemm fil-Kodiċi ta` Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili jekk parti fi ftehim ta` arbitraġġ, jew xi persuna li tagħmel it-talba permezz jew bis-setgħa tal-parti, tibda xi proċedimenti legali f`qorti kontra kull parti oħra fil-ftehim ta` arbitraġġ jew xi persuna li tagħmel it-talba permezz jew bis-setgħa ta` dik il-parti, dwar kull ħaġa miftehma li tiġi riferita għall-arbitraġġ, kull parti f`dawk il-proċedimenti legali tista` f`kull żmien qabel ma tressaq xi eċċezzjonijiet jew tmexxi mod ieħor fil-proċedimenti, titlob lil dik il-qorti li twaqqaf il-proċedimenti, u dik il-qorti jew imħallef tagħha, kemm-il darba ma jkunx sodisfatt li l-ftehim ta` arbitraġġ ikun sar inoperattiv jew ma jistax jitkompla, għandha tordna li jitwaqqfu l-proċedimenti. Rikors jista` jsir minkejja li l-kwistjoni għandha tiġi riferita lill-arbitraġġ biss wara li jiġu eżawriti proċeduri oħra ta` riżoluzzjoni ta` kwistjonijiet.

Ghal din il-Qorti, huwa car mhux biss dak li qeghda tghid id-disposizzjoni izda fejn trid twassal. U d-disposizzjoni tghodd ghall-kawza tal-lum. Infatti l-klawsola arbitrali taghmel parti minn konvenju li huwa ftehim bejn il-partijiet u allura tikkwalifika bhala *ftehim ta` arbitragg*. L-atturi huma *parti* ghal dak il-ftehim. Mhux kontestat (anzi huwa fatt accettat mill-konvenuta u tinsisti dwaru) li l-infurzar tal-konvenju jista` jintalab b`arbitragg u allura hawn si tratta ta` *kull haga miftehma li tigi riferita ghall-arbitragg*. L-atturi ghamlu l-kawza kontra l-konvenuta biex jenforzaw il-konvenju u allura bdew *procediment legali f`qorti*. Issa l-bran mid-disposizzjoni li jolqot il-pern ta` l-istanza tal-lum huwa *kull parti f`dawk il-procedimenti legali tista` f`kull*

zmien qabel ma tressaq xi eccezzjonijiet jew tmexxi mod iehor fil-procedimenti, titlob lil dik il-qorti biex twaqqaf il-procedimenti. Il-konvenuta ma ghamlet l-ebda talba biex twaqqaf il-kawza kif ighid is-subinciz (3). Min-naha taghhom, l-atturi ma ghandhom l-ebda interess iwaqqfu l-kawza.

Hija l-fehma konsiderata tal-Qorti li ladarba anke l-klawsola arbitrali *ut sic* tirreferi ghar-*regoli ta` Centru dwar l-Arbitragg ta` Malta* huwa evidenti li d-disposizzjonijiet tal-Kap 387 bhala l-*lex specialis* ighoddu ghall-kwistjoni li l-Qorti ghandha quddiemha. Hija wkoll l-fehma meqjusa taghha illi ladarba hawn si tratta ta` *lex specialis* kien jinkombi fuq il-konvenuta li jekk riedet tittenta twaqqaf il-kawza tal-lum kellha ssegwi dak li jghid l-Art 15(3) u mhux teccepixxi n-nuqqas tal-gurisduzzjoni tal-qorti skond id-disposizzjonijiet tal-Kap 12 li hija l-*lex generalis*. Dan jidher li kienet ukoll il-*forma mentis* tal-legislatur meta kien tassattiv li jirrendi applikabbli dak li jghid l-Art 15(3) *minkejja kull disposizzjoni li hemm* fil-Kap 12.

Il-linja traccjata minn din il-Qorti twassal ghat-**tielet kwistjoni**.

In linea ta` principju, il-kunsens hlief fejn il-ligi tirrikjedi l-espressjoni formali tieghu, jista` jkun tacitu, pero`, il-komportament li jwassal ghall-prova tal-kunsens irid ikun tali li juri l-volonta` preciza ta` dak li jkun li jaccetta bidla fil-posizzjoni guridika tieghu. Hekk, ir-rinunzja tista` tkun tacita, izda din trid tirrizulta mhux biss minn komportament fis-sens indikat izda l-istess komportament irid jimmanifesta l-intenzjoni li t-titolar tad-dritt irid jirrinunzja ghall-istess. Ir-rinunzji, qalet din il-Qorti, Sede Inferjuri, fil-kawza "**Anthony Scerri et v. Anthony Cutajar et**" deciza fis-16 ta` Marzu 2005 huma *di stretto diritto* u ghandhom jirrizultaw minn fatti nkonciljabbli mal-konservazzjoni tad-dritt u li juru l-volonta` preciza tar-rinunzjant." Hekk ukoll inghad - b`riferenza ghal gurisprudenza anterjuri - minn din il-Qorti (**PA/PS**) fis-sentenza taghha tal-24 ta` Novembru 2004 fil-kawza "**Maria Baldacchino et vs Edwin Pace**" :- *"Hi del resto enuncjazzjoni ben assodanti illi "rinunzja tacita ghandha tigi interpretata tant restrittivament illi mill-fatti li minnhom dik ir-rinunzja trid tigi desunta ma tkunx tista` tingibed kongettura ohra hlief il-propozitu evidenti tar-rinunzja. Hemm bzonn li din tirrizulta minn att jew kumpless ta` atti li jissupponu necessarjament fir-rinunzjat l-intenzjoni li huwa jabdika d-dritt tieghu" (Kollez. Vol. XXXIV P II p646 ;* ***Carmelo Galea v. Dottor Albert Camilleri nomine****, Appell Civili 18 ta` Marzu 1977)."*

Dan premess, hija l-fehma konsiderata tal-Qorti, fondata fuq il-fatti ppruvati fil-kaz tal-lum, illi l-konsegwenza tal-ghazla li ghamlet il-konvenuta li ma titlobx it-twaqqif tal-procediment tal-lum kif previst mill-Art 15(3) tittraduci ruhha f`accettazzjoni tal-gurisdizzjoni ta` din il-qorti. U bis-sottomissjoni (*submission*) taghha ghall-gurisdizzjoni tal-qorti, il-konvenuta rrinunzjat, b`mod car u inekwivoku, ghalkemm tacitament, li tenforza l-klawsola arbitrali. Rinfaccjata bil-kawza, u b`disposizzjoni daqstant cara bhal ma hija l-Art 15(3) tal-Kap 387, l-uniku mod li kellha l-konvenuta biex tinsisti fuq it-tharis tal-klawsola arbitrali u tittenta tbieghed kull kwistjoni ta` gurisdizzjoni tal-qorti kienet li tmur ghal tharies skrupoluz tad- disposizzjoni.

<u>Decide</u>

Ghar-ragunijiet kollha premessi, il-Qorti qeghda taqta` u tiddeciedi dwar l-ewwel eccezzjoni tal-kumpannija konvenuta, billi tichad l-istess eccezzjoni, bl-ispejjez kontra l-kumpannija konvenuta. Konsegwentement qeghda tordna l-prosegwiment tal-kawza bil-provi tal-atturi fil-mertu ghall-udjenza ta` nhar it-Tnejn 10 ta` Novembru 2014, f`12:00pm.

< Sentenza In Parte >

--------------------------------TMIEM--------------------------------